

◆ N ə s r

Nurəddin ƏDİLOĞLU

BUMERANQ

◆ **Povest***

Aprel döyüşlərində igidlik göstərən Azərbaycan əsgərlərinə ithaf olunur.

Sənəmin həyat yoldaşı Nasir iyirmi iki il əvvəl müharibədə itkin düşmüşdü. Gənc ana yeganə övladını təkbaşına böyüdüb boya-başa çatdırmışdı. Şəfəqi ağ xalatda – həkim görmək Sənəmin həyatda ən böyük arzusu idi.

İndi gecələr hospitalda işləyib, gündüzlər tibb universitetində təhsil alan qızı hər dəfə güzgü qarşısında bəzənib-düzənəndə Sənəmin ürəyindən nənə olmaq arzusu da keçirdi. Elə buna görə də qapısına ilk gələn elçiyə “hə” demişdi.

Fəqət son günlər onun qəlbinin dərinliyində özünün də baş açmadığı nigaranlıq və şübhə ruhunu sıxırdı.

Şəfəq geyinib-kecinəndən sonra xəyala dalmış Sənəmin yanağından öpüb “darıxma, anacan, evə tez qayıdacağam” – deyəndə, elə bil o, dərin yuxudan oyandı:

-Həmişə gəzməkdə, qızım! - dedi və tez mətbəxə keçdi, şüşə dolçaya doldurduğu suyu qapıdan çıxan qızının arxasınca atdı.

Bayaqdan nişanlısının yolunu intizarla gözləyən Tuncay gümüşü rəngli “Lexus”un qapısını açıb onu ön oturacaqda əyləşdirdi.

...Maşın yerindən tərpənəndə Sənəm dodağının altında pıçıldadı:

-Allah sizi yaman gözdən, bəd nəzərdən saxlasın!

Mənzildə Şəfəqin vurduğu parfümün şirin ətrin qalmışdı. Sənəm “Qızın oldu, qırmızı donunu soyun” kəlamını xatırlayıb gülümsündü. Amma ömür yoldaşı müharibəyə gedən gündən o, paltar dolabında özünə aid bircə dəst də qırmızı rəngli pal-paltar saxlamamışdı. İndi qonaq otağının divarından asılmış hərbi geyimli portretindən ərinin mənalı gözləri ona dikilmişdi.

-Kaş ki, belə günümdə yanımda olaydın, Nasir! - dedi.

...Sənəm hər həftənin cümə axşamı Şəhidlər Xiyabanına gedib, orada naməlum əsgərlərin məzarını ziyarət edirdi. Ona elə gəlirdi ki, bu naməlum məzarlardan biri Nasirindir.

* İxtisarla. Jurnal variantı.

* * *

Tuncaysa maşına oturan kimi, səbrini basa bilməyib Şəfəqə:

-Vay sənın xəstələrinin halına! – dedi.

Şəfəq yaxşı bilirdi ki, Tuncay bu qınağı onu həyətdə çox gözlətdiyinə görə edir. Amma özünü o yerə qoymadı, xəfifcə gülümsünərək soruşdu:

-Niyə belə düşünürsən?

-Düşünürəm xəstələrin də yardımına bu qədər geciksən, çoxu o dünyalıq olar!

Şəfəq çox ciddi görkəm alıb:

-Səhv düşünürsən, Tuncay bəy! – dedi, - Əmin ol ki, indiyədək belə qüsurum olmayıb, inşallah bundan belə də olmaz!

Tuncay susub, radioqəbuledicinin səsini artırdı. Maşının salonuna estrada müğənnisinin şaqraq səsi doldu.

O gün Tuncay maşını üzərinə iri, rəngli hərflərlə “Bumeranq” yazılmış restoranın qarşısında saxladı.

-Bura niyə gəldik? – Şəfəq soruşdu.

-Bir azdan bacım da öz nişanlısıyla bura gələcək.

-Ləmanın nişanlısı var?

-Hə, o, məndən qabaq nişanlıdır. Bəlkə bu yaxınlarda toyu da oldu.

-Niyə bəlkə?

-Çünki bu toy məsələsi, Ləmanın arzusudur.

-Belə de, görünür, Ləman da sənın kimi ailə qurmağa çox tələsir.

Həmişə dost-tanışlarının yanında dil qəfəsə qoymayan, hazır cavablıq edən Tuncay bəzən Şəfəqin sözünün qabağında söz tapıb deyə bilmirdi. Özü də hiss etmədən getdikcə onun dürüslüyünə, saflığına valeh olurdu...

* * *

Payızın ilk ayı başa çatsa da havada yayın nəfəsi duyulurdu. Sakitliyin hökm sürürdüyü Şəhidlər Xiyabanında başdaşlarına “naməlum” yazılmış əsgər məzarlarına baxa-baxa Muradın dərin fikrə dalması Ləmanı getdikcə özündən çıxarırdı. Mızıldanıb “Elə bil bu şəhərdə gəzib-dolaşmağa başqa yer yox idi” desə də Murad onun gileyini qulaqardına vururdu.

Bir azdan geri dönəndə əllərində böyük qərənfil dəstəsi tutmuş bəylə gəlinə rast gəldilər. Onlar toydan öncə şəhidlərin ziyarətinə gəlmişdilər. Gəlinin ətəyi yerlə sürünən dümağ paltarına valeh olan Ləmanın elə bil çiçəyi çırtladı. Muradı işvəkarcasına süzüb soruşdu:

. -Muradik, heç bilirsən rəfiqəm Ayka toydan sonra hara gedib?

-Hara gedəcək? Təbii ki, bəy oğlanla birlikdə bər-bəzəkli zifaf otağına...

Ləman dodağını büzüb naz-qəmzəylə dedi:

-Ee, zarafata salma də...

- Elə isə onda zarafatsız de, görək, sənın o rəfiqən toydan sonra hara gedib?

Ləman əlində tutduğu mobil telefonu qurdalayıb:

-Kanadaya. Bax, Nıaqara şəlaləsinin “Gəlin fatası” adlı guşəsində şəkil də çəkdiriblər.

Murad şəklə gözucu baxıb:

-Şəlalələr hər yerdə ağ gəlinlik fatasına bənzəyir, - dedi.

General Həzi Aslanovun heykəlinə çatanda Murad ayaq saxladı. Qəhrəman sərkərdə də sanki Şəhidlər Xiyabanına boylanırdı. Ləman bu an Muradın nə düşündüyünün fərqi varmadan xəbər aldı:

-Bəs sən necə? Mənimlə xaricə, yaşamağa gedərsən?

Murad heykəldən gözünü çəkmədən:

-Bu barədə hərbi xidmətdən gələndən sonra danışarıq.

Ləman ilan çalmış adam kimi diksindi:

- Necə? Sən nə danışırısan Murad? Yəni gerçəkdən əsgərliyə gedəcəksən?

- Ay qız, bəyəm yalandan da əsgərliyə gedən olur?

- Niyə olmur? Axı, sən bilirən ki, papamın əli hər yerə çatır. Səni hərbi xidmətdən saxlatdırmağa belə! Necə ki, qardaşım Tuncayı...

Murad başını buladı:

- Hə, bilirəm! Bilirəm ki, atanın əli uzundur, Ləman! Elə buna görə çağırış vərəqəsi aldığımdan səndən gizlədirdim...

-Niyə?

- Niyəsi budur ki, mən Tuncay kimi ömrüm boyu onun kölgəsində daldalanmaq istəmirəm. Bu günə qədər elədikləri yaxşılıqlara görə çox sağ olsun! Amma bundan sonra nə edəcəyimə özüm qərar verəcəyəm...

-Demək, sən əsgər getmək fikrin qətidir?

- Hə, Ləman, özü də bu nə fikirdi, nə arzu. Bu hər bir sağlam düşüncəli gəncin vətən qarşısında vətəndaşlıq borcudur...

-Mən istəyirdim bu payız toyumuz olsun! Əvvəlcə, Antalyaya toy səfərinə gedək. Sonra da köçüb Avropada yaşayaq...

Murad onu sakitləşdirməyə çalışdı:

- Canım, bir il nədir ki, necə deyərlər, papağını fırlat, gəlib keçsin. İnşallah, gələn payızda toyumuz olar. Qaldı, Avropaya köçmək məsələsinə, yox, Ləman, mənim öz vətənimdən kənarında xoşbəxtlik aramaq fikrim yoxdur!..

Ləman incik halda ondan aralanıb, qırmızı rəngli "Ford" maşınına sarı addımladı. Elə bil Muradla nişanlanmağına peşman olmuşdu. Murad arxadan ona səsləndi:

-Ləman, dayan!

Ləman ayaq saxlayıb geri döndü:

- Mən sənə ali məktəbi qurtardığın günü səbirsizliklə gözləmişdim. İndi də birdən-birə durub deyirsən ki, əsgər gedirəm! Sən heç bilirən bu bir ildə nələr baş verə bilər? Hər dəqiqənin bir hökmü var...

-Hə, Ləman, düzdü, hər dəqiqənin öz hökmü var! Mən də hərbi xidmətə qanunun hökmü ilə gedirəm. Qanunla əsgərlik borc...

Ləman onun sözünü kəsib:

-Qanun, qanun... – deyib, "Ford"a oturdu, - Qanuna əməl etmək bircə sənə qalmışdı elə...

Maşını işə salanda Murad da ön qapını açıb özünü içəri saldı. Ləman acıqla ayağını qaza necə basdısa, maşının təkərlərindən tükürpədicə səsler qopdu. Yolboyu hər ikisi susmuşdu. Ləman maşını birbaşa "Bumeranq" restoranına sürüb, Tuncayın maşını ilə yanbayan saxladı. Qardaşı maşından azca aralı Şəfəqlə söhbət edirdi. Kənardan baxanda onların da münasibətlərində soyuqluq hiss olunurdu. Bacısını görcək Tuncay ucadan:

- Ooo, Lama, nəhayət gəlib çıxdız, - dedi, - Hə, düşünürəm ki, nişanlılarımızı tanış etməyin bura əsl məkanıdır. Üzünü nişanlısına çevirib:

-Şəfəq, bu mənim əziz-girami bacım Ləmanın nişanlısı Murad bəydir.

Şəfəq:

-Tanış olmağımıza çox şadam, - deyib Ləmanı kənara çəkdi. - Ləman, niyə belə qəmginsən, nə olub?

-Bizim bu qoçaq əsgərliyə gedir.

Şəfəq dönüb Murada baxdı. Qəlbində ilk dəfə gördüyü bu uca boylu, qarabuğdayı oğlana qarşı rəğbət hissi baş qaldırdı.

- Əsgər gedəndə nə olar? Bu, hər bir gəncin vətən qarşısında övladlıq borcudur...

-Hmmm. Hamı borc-borc deyir... Yazıq elə xirtdəyə kimi borcun içindəydi də. Papamın köməyi ilə onu işə düzəltdim ki, insan kimi yaşasın! O isə mənə çox sağ ol deməkdənsə, əsgərliyə gedir.

-Bilirsən, Ləman, mən istədim Tuncay da əsgər getsin...

-Eh, sənin bəxtin gətirib, Şəfəq. Papa onun hərbi xidmətə yararsız olması barədə daşdan keçən sənəd alıb. Necə deyərlər, kağızı cibində, ağıllı da ki, başında.

Şəfəq təəccüblə soruşdu:

- Anlamadım. Tuncay bəyəm xəstədir ki, hərbi xidmətə də yararsız olsun?

-Ay qız, yoxsa sən Marsdan-zaddan gəlmisən? Hərbi xidmətə yararsız olmağın xəstəliklə nə əlaqəsi? Dayan, dayan, bəlkə sən bunu bilmirdin?

Şəfəq başını bulayıb, çiyinlərini çəkdi. Ləman onun qoluna girib pıçıldadı:

- Onda bunu sənə söylədiyimi Tuncikə demə, yaxşı?

-Arxayın ol, demərəm. Ancaq...

Bu zaman Tuncayla Murad onlara yaxınlaşdı. Tuncay dedi:

-Hə, gözəl xanımlar, bəsdir qeybət etdiniz, bizim bu Murad bəy bizə qonaqlıq vermək istəyir...

Ləman əvvəlcə elə düşündü ki, Murad onun xətrinə qonaqlıq məsələsini ortaya atıb. İstəyirdi ki, bunu onun öz dilindən eşitsin.

-Bu qonaqlıq məsələsi hardan çıxdı, Murad?

-Qonaqlıq məsələ deyil, Lama, - deyə Tuncay Muradı qabaqladı, - qonaqlıq yeyib-içmək, şənlənməkdir. Getdik...

- Hara?

Bacısının sualına Tuncay yenə də özü cavab verdi:

-Lama, əgər "Bumeranq" xoşuna gəlmirsə, onda gedək "Şuşa"ya...

-Yox, yox, Tuncay, bircə ora yox!.. – deyə Murad etiraz etdi. O restoranda yeyib-içmək canımıza nuş olmaz! Şuşa adı gələndə...

Tuncay onun sözünü ağızında qoydu:

- Yaxşı, yaxşı, anladım, patriot, qoy sən deyən olsun, onda gəlin gedək, elə mənim bu sevimli "Bumeranq"ıma. Burada canlı musiqi də var...

Ləman naz-qəmzəylə Murada gözucu nəzər salıb qardaşına dedi:

- Ee, Tuncik, mənim qanım bu gün çox qaradı.

- "Bumeranq"da qanını duruldan hər nə desən var, Lama, - deyə Tuncay da Şəfəqə eşitdirirmiş kimi, - hə, gəlin... gəlin, özünüzü çox naza qoymayın! - dedi.

* * *

Şəfəq restorana-bara getməkdən xoşlanmırdı. Tuncay bunu yaxşı bilirdi. Ona görə sağlıq deyəndə tez-tez təkrar edirdi. "Sabah bizim Murad bəy əsgər gedir, mənəcə, buna görə evə gec getməyə dəyər".

Sənəmsə qızına görə çox nigaran idi. Divanda oturub gözünü gah telefona, gah da qapıya dikmişdi. Ona görə də qapı açılan kimi, özünü Şəfəqin üstünə atdı:

-Ay qızım, niyə belə gec gəldin?

-Ləmanın nişanlısını hərbi xidmətə yola salırdıq...

Anası təəccüblə soruşdu:

-Gecənin bu vaxtı?

-Yox e, ay ana, yola salırdıq deyəndə ki, o, bu axşam bizi qonaqlığa dəvət etdi. Sabah inşallah yola düşəcək. Bağışla, elə gözlənilməz oldu ki, sənə zəng etməyi unutdum.

Sənəm sinə dolusu yanıqlı ah çəkdi:

-Eh, qızım, mən artıq buna vərmiş etmişəm. Həftənin iki-üç gününü xəstəxanada gecə növbəsində olursan.

-Darıxma, ay ana, universiteti bu gün-sabah bitirib, ixtisasım üzrə həkim olacam, bax onda gecələr səni heç tək qoymayacam!

Sənəm gülümsünüb əli ilə qızının çiyinlərinə tökülmüş xurmayı saçlarını sığalladı.

-Onda da ailə quracaqsan, mənim balam, həyat yoldaşınla birlikdə yaşayacaqsan! – dedi və ərinin portretinə gözlərini dikib ah çəkdi, sonra sözünə davam etdi: - Təklil, görünür, mənim alın yazımmış...

Şəfəq də atasının portretinə baxıb fikrə getdi. Öz-özünə danışmış kimi, pıçıldadı:

-Nə deyim ay ana, həyatın işini bilmək olmaz. Düzünə qalsa, Tuncayın xarakteri, ərköynlüyü heç məni açmır. Muradsa çox qərribə oğlandı...

Sənəm heyretlə xəbər aldı:

-Murad kimdir, ay qızım?

-Ləmanın nişanlısının adı Muraddı. Bilirsən ana, ona atamın müharibədə itkin düşdüyündən bəhs edəndə mənə elə diqqətlə qulaq asırdı ki... Tuncay isə belə söhbətlərdən sıxılır. O, ancaq əylənməyi, bahalı restoranlarda yeyib- içməyi xoşlayır.

Sənəm asta-asta ona yaxınlaşdı:

- İndi fikrin nədir, qızım? - Səsi elə bil quyunun dibindən gəlirdi.

Şəfəq anasının nədən bəhs elədiyini yaxşı bilirdi. Güzgüdə bu an sanki Tuncay da, Murad da ona baxırdılar.

-Hələ qəti heç nə deyə bilmərəm, anacan. Ancaq istəyirəm ki, Tuncay da əsgər getsin, bərkə-boşa düşsün, hazırım naziri olmasın!

Sənəm o gecə büsbütün pərişan olmuşdu. Son vaxtlar narahat yatırdı, bəzən də yuxuda danışdı. Bu üzdən Şəfəq anasını çox söhbətə tutmaq istəmirdi. Odur ki, adəti üzrə onu öpüb:

-Gecən xeyrə qalsın, anacan! - dedi və işığı söndürüb yatağına uzandı.

* * *

Şəfəqin çalışdığı hospitala iki-üç gün idi ki, cəbhə bölgəsindən yaralı əsgərlər gətirilirdi. Radioda Müdafiə Nazirliyinin tez-tez məlumatı oxunurdu. Ardınca da "İgid əsgər, möhkəm dayan!", "Cənab leytenant" və başqa hərbi mahnılar səslənirdi. Şəfəq yaralı Muradın döş cibindən çıxan qana bulaşmış şəkli onun çarpayısının yanındakı kiçik dolabçanın üstünə qoydu. Bu onun əsgər yoldaşı Sadiqlə çəkdiyi son şəkil idi.

Birdən Ləman palataya daxil oldu. Şəfəq him-cimlə onu başa saldı ki, "burada hündürdən danışmaq olmaz!"

O isə səsini qaldırdı:

- Axı mən, mən ona dönə-dönə dedim. Dedim ki, qoy papa səni də əsgərlikdən saxlatdırsın! O, mənə qulaq asmadı.

Şəfəq onu kənara çəkib:

-Yavaş, danış, Ləman, - dedi, - axı burda Murad tək deyil, ondan başqa da ağır yaralılar var. Çoxu gecəni səhərəcən yatmayıb....

-Şəfəq, de görüm, mənim günahım nəydi? Əgər o, məni sevsəydi...

- Bu nə sözdü. Ləman? O, vətəni də sevir, anasını da, səni də...

Ləman bir anlığa susub başını aşağı dikdi. Sonra:

- Muradın anası çoxdan ölüb. Atasının ikinci dəfə ailə qurduğu qadın onu evdən qovanda yaşamağa yeri-yurdu da yox idi. Mən ona bağımızda sığınacaq verdim. O isə...

Şəfəq onun sözünü kəsdi:

-O isə vətənə sədaqətli əsgər oldu. Adı qəhrəman oğullar cərgəsində çəkilir.

-Eh... Şəfəq, Şəfəq, onun vətən sevgisindən, qəhrəmanlığından mənə nə? Yeddi ay əvvəl mənə qulaq assaydı, indi burda olmazdı. Allah bilir hansı xarici ölkədə kef çəkirdi...

-İnşallah, sağalar, evlənərsiz. Ürəyiniz istədiyi ölkəyə də gedib birlikdə kef çəkərsiz!

-Burda mənə dedilər ki, o, ömürlük şikəst qalacaq...

Şəfəq sınaıyıcı nəzərlərlə onun gözlərinin içinə baxdı. Ləman yalan danışan adamlar kimi, baxışlarını ondan yayındırmağa çalışdı.

-Əvvəla, burda heç kim sənə belə söz deməz, ikincisi də Allahın rəhmindən ümid kəsilməz.

Ləman ağlamsındı.

-Mənim nə yaşım var, Şəfəq? Mən yaşamaq, həyatın dadını çıxarmaq, ondan zövq almaq istəyirəm. Muradı əlil arabasında ora-bura gəzdirməyə nə səbrim çatar, nə də hövsələm.

Şəfəq onun qoluna girib bir az da kənara çəkdi.

-Səbr et, Ləman. Komada olan xəstələr bəzən ətrafdakıların söhbətini eşidirlər.

-Ata-anam onunla nişanlanmağıma heç razı deyildi, - deyə Ləman astadan danışmağa başladı, - Muradın ömürlük şikəst qalacağını atam mənə dedi. İnstitutda oxuyanda bizim tələbə qızların çoxu ona vurulmuşdu. Hətta mərcələşərdilər ki, görək Muradı kim özünə ram edəcək. Eşidəndə ki, onunla nişanlanmışam, hamısı bəxtəvərsən dedilər mənə... Əcəb də bəxtəvərəm, o qızların çoxu ailə qurub, bu gün-sabah oğul-uşaq sahibi olacaq, mənse aylarla, bəlkə də illərlə oturub bunun sağalmasını, ayağa qalxmasını gözləməliyəm.

-Sən Muradı sadəcə, tələbə rəfiqələrinə şıltaqcasına qışqanıbsan. Və özünün üstün olduğunu onlara isbat etmişən!

-Nə qışqanması canım, mənim ona yazığım gəlirdi. Düşündüm ki, o qızların ona verə bilməyəcəyini mən verməyə qadirem. Ev-eşik, maşın, vəzifə... İnsanın normal yaşaması üçün lazım olan hər şey... Amma o, bunlardan imtina edib əsgərliyi seçdi. İndi öz cəzasıdır, qoy çəksin.

Şəfəq təəssüf hissi ilə başını buladı:

-Ləman, sən nə danışırısan? Bu əsgərlər bizim üçün döyüşüb, dinc əhalini düşmən təcavüzündən qoruyublar. Kimisi ağır yaralanıb, kimisi şəhid olub... Mən müharibədə olmasam da, onun acısını hələ də yaşayıram. Atam iyirmi iki il qabaq müharibədə itkin düşüb. Anamın bu günəcən gözləri yoldadır. Hər həftə Şəhidlər Xiyabanına gedir...

Ləman təəccüblə onu süzüb soruşdu:

-Bir halda ki atan itkin düşüb, bəs anan niyə ora gedir?

-Orda xeyli naməlum əsgər məzarı var. Düşünür ki, o naməlum əsgər məzarlarından biri atamın ola bilər...

Bu zaman Ləmanın telefonuna zəng gəldi. O, "Hə, hə, gəlirəm, Fira" deyib, sonra Şəfəqə baxdı. - Bağışla, mən gedim, bizim tələbə qızlardan birinin oğlu olub! Onu təbrik etməyə gedirik. Vaxtım olanda gələrəm. Okey...

Şəfəq onun arxasınca baxıb dərinə köks ötürdü. Sonra səssiz rejimdə qoyduğu cib telefonuna baxdı. Anasından, Tuncaydan bir neçə dəfə zəng gəlmişdi.

Dəhlizə çıxıb anasına səsli ismarıç yolladı: "Anacan, mən bu gecə də evə gələ bilməyəcəyəm. Məndən nigaran qalma, öpürəm..." Palataya dönmək istəyəndə növbətçi şəfqət bacısı onu səslədi:

-Şəfəq xanım, nişanlınız gəlib...

* * *

Şəfəq onun içkili olduğunu hiss edəndə ürəyində Allaha yalvarırdı ki, o da bacısı Ləman kimi hündürdən danışmasın.

-Tuncay, burda neynirsən, sən də Muradı ziyarət etməyə gəlibsən?

Tuncay əlinin jesti ilə "yox" dedi. Amma bu səssiz cavabla qane olmadı:

-Həə, nə ziyarət, bura pirdi bəyəm? Yox e, bayaqdan sənə zəng edirəm. Cavab vermirsən. Gəldim ki...

Şəfəq onun danışığı tərzindən, içkili halda gəlişindən çox məyus oldu.

- Niyə belə düşünürsən? Yaralı əsgərlər narahat olmasın deyər, telefonu səssiz rejimdə qoymuşam.

Şəfəqin yorğunluğu səsinə aydın duyulurdu. Tuncay da səsinin tonunu dəyişdi. Elə bil bura nə üçün gəldiyini birdən-birə unutdu. Şəfəqin solğun çöhrəsinə baxıb astadan:

-Hə, belə de, səssiz rejim... – dedi, - yaxşı, onda de görüm, bizim qəhrəman necədir?

Şəfəq ona könülsüz cavab verdi:

-Bir neçə yerdən güllə yarası alıb. Başında, qolunda, hər iki ayağında qəlpə yaraları var. Hazırda koma vəziyyətindədi.

Tuncay çiyinlərini çəkdi:

-Day de yazığın salamat yeri qalmayıb ki!

Onun yaralı əsgərə, üstəlik, bacısının nişanlısına laqəyd münasibəti Şəfəqi özündən çıxardı:

- Qalıb! Köksündə gəzdirdiyi Vətən sevgisi, yurd sevgisi ki, salamatdır...

- Hmm..Vətən sevgisi, yurd sevgisi... Elə indicə Ləmanı gördüm, dedi ki, Murad bir də çətin ki ayağa dursun...

Şəfəq Tuncayla nişanlanandan bəri dəfələrlə onun xırda-para qüsurlarına göz yummuşdu. Ondan inciməyi, küsməyi özünə zəiflik əlaməti saymışdı. İndi isə aralarında mübahisə törədəcək söhbətdən qəti çəkinmirdi.

- Ayağa da duracaq, hələ toyunda da rəqs edəcək.

Muradın sağalacağına Şəfəqin əmin olmasından çox, Tuncayın diqqətini "toyunda rəqs edəcək" ifadəsi çəkdi.

- Hə, toy demişkən, bəs bizim toyumuz nə vaxta qaldı, ay gülüm...

Şəfəq dəhlizin divarından asılmış iri saata baxdı:

-Məncə biz bu barədə danışmışıq. İndi isə belə söhbətin nə yeridi, nə də məqamı...

- Niyə?
- Axı razılığa gəlmişdik. Diplomumu alım, ixtisasım üzrə işləyim, sonra...
Tuncay tərsəməzhəb adətindən əl çəkmədi:
- Bəyəm sən işləməyin belə vacibdir; papam işləyir, mamam işləyir. Pulumuz-paramız da yetərincədi. Sən işləməsən də olar!
Artıq Şəfəqin səbri tükənmişdi. Tuncaya ilk dəfə səsini qaldırdı:
- Belə de! Bəs sən necə? İşləmək istəmirsən?
- Tuncay əlini sinəsinin üstünə qoyub soruşdu:
- Mən?
- Hə, sən! Tutaq ki, əsgəri xidmətə yararsızsan. Bəs iş məsələsində necə...Yoxsa iş-güçə də yararsızsan?...
- Tuncay əsəbiləşdi:
- Bəsdir. Get, əynini dəyiş, bizi qonaqlığa dəvət ediblər. Dost-tanışlarının hamısı o məclisə öz xanımları ilə gələcək.
- İncimə, mən burda yaralı əsgərləri qoyub heç hara gedə bilmərəm. Üstəlik də bu gün gecə növbəsindəyəm!
- Tuncay başını bulayıb kinayə ilə dedi:
- Həəə, özün bil, bax, sonra peşman olsan, mənə qınama! Sən qal burada yaralı əsgərlərə şəfa ver, medsestraliq elə! Yox, pardon, şəfqət bacısı demək istədim, Şəfəq xanım!
- Şəfəq halını pozmadan:
- Hə, düz deyirsən! – dedi, - Mən yaralı əsgərlərə qulluq edəndə şəfqət bacısıyam, amma düşmənlə savaşımaq məqamı gələndə əlimə silah götürüb əsgər də olaram...
- Tuncay şit-şit güldü.
- Pahh, əsgərə bax e...
- Bəli, əsgər...
- Deyirəm axı, o Laləli təpədir, Lələtəpədir, nədir, ordan qaçan diğaların canına niyə vəlvələ düşüb. Amma əzizim, bunu da bil ki, mən yararsız-zad deyiləm. Çox işə yarayıram... Yararsız olanın lap atabaatasına lənət...
- Bilirəm, sən hərbi xidmətə yararsız deyilsən! Fəqət, saxta yararsızlıq sənədi daşıyan adamla döyüşdən qaçan fərarinin heç bir fəqri yoxdur!
- Tuncay gözlərini bərəlti.
- Bircə bu qalmışdı, mənə qorxaq deyəsən. Bəlkə mən də gedib Murad kimi şikəst olmalıydım? Hə? Ya da bu cavan yaşımda ölməliydim. İnanmıram barmağında nişan üzüyümü gəzdiren bir qız mənə şəhid olmağı rəva görsün...
- Şəfəq nə düşündü, üzüyü barmağından çıxarıb ona uzatdı:
- Elə isə al, götür.
- Bu nədir, başın xarab olub?
- Yox, səhvin var. Başım hər zamankından yaxşı işləyir.
- Sən nə demək istəyirsən, Şəfəq?
- Bizi bir-birimizə bağlayan bu üzükdür. Bunu da öz qazancınla almayıbsan! Sənin yaşidlərin Vətən uğrunda döyüşür, sənsə...
- Nə mən?
- Yaxşı, hirsənmə, bir haldakı, hərbi xidmətdən boyun qaçırıb, həm də işləmək istəmirsən, onda apar bu üzüyü sat! Əgər qəlbində bir damla vətən sevgisi varsa, Aprel döyüşlərində həlak olan oğulların analarını ziyarət elə, onların əlindən öp, şəhid əsgərlərin məzarlarının üstünə gül al apar...
- Tuncay onu yenə istehza ilə süzərək dedi:
- Bəlkə bir maşın molla da tapım, yasin oxusunlar.

-O da olar... Amma unutma ki, həyatda yaxşı əməllər də, pis əməllər də bumeranq aləti kimidir, gec-tez geri - öz sahibinə doğru dönür...

Tuncay brilyant qaşlı nişan üzüyünü əlində atıb-tutdu, sonra onu Şəfəqə uzatdı.

-Yaxşı, qoy bu üzük səndə qalsın, - dedi, - dediyin kimi, mən bunu öz qazancımla almamışam. Qaldı o bumeranq məsələsinə. Mən ağılim kəsəndən bir Bumeranq tanıyıram, o da restorandı... Mən getdim ora. Sənsə qal burda, şikəst əsgərlərə qulluq elə!

-Yenə səhvini var! – deyə Şəfəq ona etiraz etdi. - Şikəst dar ayaqda vətənə xidmətdən boyun qaçıranlardı. Belələrinin mənəvi şikəstliyi arxa cəhbədəkilərə də ağır yük olur.

Bu zaman Muradın yatdığı palatadan zarıltı səsi gəldi. Şəfəq tez içəri keçdi, Tuncay da onun ardınca...

–Get burdan Tuncay, sən mənə mane olursan!

Tuncay incik halda əlindəki üzüyü Muradın çarpayısının yanındakı dolabçanın üstünə qoyub:

-Yaxşı, gedirəm. Bir halda ki, sən məni qovursan, onda əlvida, - deyib çıxdı.

Bu zaman Murad yenə zarıdı: “Cənab leytenant” - deyə sayıqladı. Şəfəq tez onun başının üstünü kəsdirdi.

-Murad, - deyə bir neçə dəfə onu çağırdı.

* * *

Aprəl günəşinin şəfəqləri palatanın pəncərəsindən içəri düşmüşdü. Murad özünə gəlmişdi. Amma başı, əli-qolu sarıqlı idi. Şəfəq ona əlil arabasında oturmağa kömək edirdi.

-Bu gün sarğılarını açacam...

Murad:

-Sağ ol, Şəfəq xanım, sən də qələbə sevincində payın var, - dedi. Birdən dolabçanın üstündə Sadiqlə çəkirdiyi şəkərlə baxanda gözü üzüyə sataşdı.

- Bu üzük mənə çox tanış gəlir, Şəfəq xanım, Ləmanın barmağında da eynən beləsi vardı.

-Amma Murad, sən düşündüyün kimi deyil. Bu üzüyü...

Birdən palatanın qapısı açıldı, Ləman başılovlu içəri girdi. O qədər acıqlı idi ki, əlil arabasında oturan yaralı əsgərin Murad olduğunu hiss eləmədi. Şəfəqin üstünə yeriyib hündürdən:

-Şəfəq, sən özünü kim sayırsan? – dedi, - Heç bilirsən nə eləmişən?

-Ay qız, bir az yavaş danış! Bura...

Ləman onun sözünü ağızında qoydu.

-Belə şeyləri yavaş danışmaq olar? Mənim qardaşımın nişan üzüyünü üstünə atmaq bizim ailəyə təhqirdir. Heç bilirsən bu şəhərdə nə qədər qız qardaşımın dərdindən dəli-divanədir?

-Vay, vay! Qardaşın niyə belə insafsızlıq edir. Bu qədər qız dəli olsa, dəlixanada boş çarpayı qalmaz ki...

- Məni elə salırsan? - Ləman elə bil bu an pişik kimi Şəfəqin üstünə atılacaqdı.

Artıq Muradın söhbətə müdaxilə etməkdən başqa əlacı qalmırdı. Ucadan:

- Ləman, - deyib əlil arabasını ona sarı sürdü.

Ləman qorxunc varlıq görmüş adamlar kimi diksinib geri çəkildi.

- Bismillah, qorxdum. Murad, bu sənənsən?

- Mənəm, bəyəm bu qədər bədheybətəm ki, qorxursan?

-Demək komadan çıxmısan, bəs...

-Hə, komadan çıxdım, bu gün-sabah xəstəxanadan da çıxıram. Canında-qanında vətən sevgisi olan həkimlər, tibb bacıları sağ olsunlar. Amma bir müddət bu əlil arabasının, ya da qoltuq ağacının köməyi ilə gəzməli olacam...

-Bir müddət deyəndə, axı nə qədər?

-Bilmirəm, bir ay da ola bilər, bir il də... İnşallah, tez sağalsam, gedib hərbi xidmətimin qalan hissəsini də çəkəcəm... Axı, mənim xidmət müddətim payızda başa çatır.

Ləman gah Şəfəqə, gah da Murada baxıb gözlərini döydü.

-Demək, sağalan kimi sən yenə ora gedəcəksən? Ölüm-itimin içinə...

- Ölüm-itim məgər elə hərbidə olur?

-Məni qınama Murad, daha nə ölümlə üzbəüz qalan əsgərin yolunu gözləməli halım var, nə də səni burdan evə aparıb qulluğunu tutmağa...

Şəfəq ərklə Ləmana təpinmək istədi:

- Ləman, sən...

Murad:

- Qoy danışsın, Şəfəq xanım, - dedi, - çoxdandır Ləmanın səsinə eşitmirəm. Axı bu yeddi ay ərzində bir dəfə də olsun məni arayıb-axtarmadı.

Sonra dolabçanın üstündəki şəkli götürüb sözüne davam etdi:

-Sən düz deyirsən, Ləman, mən səni də, elə sənə kimi qızları da qınamıram! Bilirsən, Sadiq adında əsgər yoldaşım vardı. Bax bu şəkildəki oğlanın hərbi xidmətini başa vurmağına cəmi ay yarım qalmışdı... Novruz bayramından sonra istədiyi qızın başqa birinə ərə getməsi xəbərini eşidəndə çox məyus oldu. Savaş başlayan zamanı ilk güllə də onun ürəyinin başına sancıldı. Qollarım üstə canını tapşıranda son dəfə o qızın adını çəkib gözlərini yumdu. Mənə elə gəldi ki, o, sevdiyi qızın dönüklüyü xəbərini eşidən gün şəhid olmuşdu...

- Bunu mənə niyə danışırısan? – deyə Ləman soruşdu.

-Danışırım ki, biləsən, bizim gücümüz arxada olan doğmaların, əzizlərin, bizim yolumuzu gözləyənlərin sevgisindədir. Çünki döyüşçü üçün sevgi də körpüyə bənzəyir. O, cəsarətlə o körpüdən keçir... Bu savaşda mən bir şeyi yaxşı dərk etdim: Qadınlar təkə vətən üçün əsgər doğmurlar, həm də onların igidliyinə, qəhrəmanlığına sevgiləri ilə, inamları ilə şərait yaradırlar.

Ləman barmağındakı üzüyü çıxarıb dolabçanın üstündəki üzüyün yanına qoydu:

-Hə, mən bunu bacarmadım, Murad. Dilərim tezliklə eləsini tapasan. Qoy bu üzük də məni günlərindən sənə yadigar qalsın!

Şəfəq yenə ərklə ona acıqlanmaq istədi:

-Ləman, sən axı...

-Şəfəq, mən onun arvadı olacağımı düşünürdüm, dayəsi yox! Sən qardaşımın üzüyünü qaytardın, o cür sağlam oğlanı özünə layiq bilmədin! Mən də sənənin bu yaralı, şikəst əsgərinin üzüyünü qaytarıb nişanımızı pozuram...

-Hə, amma bir şeyi unutma. Sən vətən uğrunda yaralanmış əsgərin nişan üzüyünü qaytardın, mən isə vətənə oğulluq borcunu verməkdən imtina edən bir qorxağın. Əgər Murad kimi oğullar sinəsini düşmən gülləsinə siper etməsəydi, nə sənənin atan burda vəzifə başında rahatca oturub pul qazanardı, nə də qardaşın o "Bumeranq" dediyi restoranda yeyib-içib şəllənərdi...